

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Windpark N33 Veendam/Menterwolde, provincie Groningen

Advies over reikwijdte en detailniveau
van het milieueffectrapport

22 december 2011 / rapportnummer 2589-68

1. Hoofdpunten van het MER

KDE Energy BV en Blaaswind BV, verenigd in het samenwerkingsverband 'Windpark N33', willen gezamenlijk een windpark realiseren. De beoogde locatie ligt langs de autoweg N33, in de gemeenten Veendam en Menterwolde. Het gaat om een windpark van 120 Megawatt (MW) of meer. Afhankelijk van het type turbine betekent dit circa 15 tot 40 windturbines.

Om het windpark ruimtelijk mogelijk te maken wordt een rijksinpassingsplan opgesteld. Daarnaast zijn verschillende vergunningen nodig, waaronder een omgevingsvergunning. De rijkscoördinatie­regeling¹ is van toepassing op het voornemen. Het ministerie van Economi­sche Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) coördineert de procedure. Het rijksinpassingsplan wordt vastgesteld door de minister van EL&I en de minister van Infra­structuur en Milieu (IenM), beide ministeries zijn initiatiefnemer van het plan. Voor de omge­vingsvergunning is het college van burgemeester en wethouders van de gemeenten Veendam of van de gemeente Menterwolde het bevoegd gezag. Samenwerkingsverband Windpark N33 is de initiatiefnemer.

De Commissie voor de m.e.r. (hierna 'de Commissie') beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming het MER in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten:

- Een onderbouwing van de locatiekeuze en specificering van het totale vermogen op de locatie. Waarbij de locatie ook in samenhang is bekeken met andere (lopende) initiatieven voor windenergie in het veenkoloniale gebied en de milieuwinst die dit voor het land­schap kan bieden.
- De ontwikkeling van inrichtingsvarianten voor het park als geheel. Met als variabelen het totale vermogen, de totale oppervlakte, het aantal turbines, de verspreiding van turbines binnen het gebied en de landschappelijke kwaliteit.
- Een overzicht waarin de maximale milieueffecten op landschap, natuur en leefomgeving van de inrichtingsvarianten zijn vergeleken. Vergelijk de effecten zowel absoluut als rela­tief (per eenheid opgewekte energie).

Besluitvormers en insprekers lezen vooral de samenvatting van het MER. Daarom verdient dit onderdeel bijzondere aandacht. De samenvatting moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER.

De Commissie heeft voor dit advies het plangebied bezocht. Ook heeft zij de reacties³ die zij via het bevoegd gezag heeft ontvangen – voor zover deze nieuwe inzichten naar voren

---

¹ De rijkscoördinatie­regeling maakt het mogelijk dat de procedures voor het ruimtelijk besluit (rijksinpassingsplan) en de uitvoeringsmodule (vergunningen en ontheffingen) tegelijkertijd worden doorlopen.

² De samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via www.commissiemer.nl onder 'Advisering' of door in het zoekvak het projectnummer in te geven.

³ In totaal heeft de Commissie 78 unieke reacties ontvangen (waaronder 8 adviezen).

brengen over specifieke lokale milieumomstandigheden of te onderzoeken alternatieven-betrokken bij haar advisering.

Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken beschrijft de Commissie in meer detail welke informatie in het MER moet worden opgenomen. De Commissie bouwt in haar advies voort op de conceptnotitie Reikwijdte en Detail Windpark N33, d.d. september 2011 (hierna 'notitie R&D'). Zij gaat in dit advies niet nader in op punten die naar de mening van de Commissie voldoende in de notitie R&D aan de orde komen.

In hoofdstuk 2 van dit advies doet de Commissie aanbevelingen voor de locatieafweging (planMER). In hoofdstuk 3 gaat zij in op de inrichting van het plangebied (projectMER). In hoofdstuk 4 en 5 behandelt zij de bestaande milieusituatie, de milieugevolgen en overige onderdelen voor het planMER en het projectMER.

2. Onderbouwing voornemen en locatieafweging

2.1 Achtergrond en doelstelling

De notitie R&D geeft in hoofdstuk 2 al een goede aanzet voor de achtergrond en doelstelling van het voornemen. Werk dit uit in het MER. Geef aan in hoeverre de provinciale doelstelling voor windenergie kan worden behaald met de locaties voor windenergie zoals opgenomen in het Provinciaal Omgevingsplan Groningen 3 (POP3), of dat hiervoor aanvullende locaties nodig zijn.

2.2 Locatiekeuze

Algemeen

Belangrijk is in het MER een heldere beschrijving van de trechtering van locatiealternatieven op te nemen om een gemotiveerde keuze te kunnen maken voor de locatie, en daarbij aan te geven welk rol het milieubelang hierbij speelt.

De Provincie en de gemeenten Menterwolde en Veendam zitten niet op één lijn waar het gaat om de beoogde locatie langs de N33. Volgens de gemeenten Menterwolde en Veendam zijn locaties beschikbaar die bij een vergelijkbaar opgesteld vermogen minder hinder veroorzaken. De Provincie acht deze locaties echter ongeschikt omdat ze niet voldoen aan haar uitgangspunt om windenergie te koppelen aan industrie.⁴

De Commissie adviseert nadrukkelijk om bij de locatieafweging aandacht te besteden aan:

- de standpunten van de Provincie Groningen;⁵

---

⁴ Zie ook het Provinciaal Omgevingsplan Groningen 3 (POP3), 2009–2013.

⁵ Zoals geformuleerd in het POP3 en de zienswijze van de provincie (o.a. de mogelijkheid van een kleiner windpark om hinder voor omwonende te beperken).

- welke andere locaties in de regio mogelijk zijn met een vergelijkbaar (totaal) vermogen. Betrek hierbij in ieder geval de locaties zoals genoemd in POP3 en de locatiealternatieven zoals voorgesteld door de gemeenten Menterwolde en Veendam;⁶
- een onderbouwing van het op te stellen vermogen;
- samenhang met andere initiatieven voor windenergie in de regio vanuit een integrale visie op de inpassing van windenergie het veenkoloniale gebied (zie hieronder).

Integrale visie Veenkoloniale gebied

De Veenkoloniën vormen een langgerekt gebied in het oosten van de Nederlandse provincies Drenthe en Groningen. Van oudsher heeft dit gebied voor energie (turf, gas) gezorgd en wordt gekenmerkt door de langgerekte ligging langs een kanaal met lintbebouwing. Het gebied is met name in gebruik voor grootschalige landbouw en heeft een aantal karakteristieke kernkwaliteiten: grootschalig, contrast tussen open-gesloten (akkers, bebouwingslinten), lange zichtlijnen, open horizon.

Op dit moment zijn in het Drents-Gronings veenkoloniale gebied verschillende projecten voor windenergie in (verschillende stadia van) ontwikkeling. De projecten lopen uiteen van nieuwe locaties, zoals De Drentse Monden, Oostermoer, en het onderhavige voornemen, tot opschaling/vervanging van verouderde turbineopstellingen (langs de A7). Ondanks de verschillen tussen deze projecten (omvang en locaties) is de cultuurhistorie van de beoogde locaties gelijk. Het hanteren van één regionale ruimtelijke visie kan als uitgangspunt en toetsingskader dienen voor de locatiekeuze(n), afstemming en inpassing van lopende en toekomstige projecten in het veenkoloniale gebied.

Op basis van het bovenstaande adviseert de Commissie vanuit de gemeenschappelijke cultuurhistorische achtergrond en landschappelijke gelaagdheid een integrale visie te ontwikkelen voor windenergieprojecten in het Drents-Gronings veenkoloniale gebied. Onderzoek hiervoor:

- hoe de verschillende windparken samen een nieuwe structuur kunnen vormen, zodat er een herkenbaar nieuw patroon ontstaat als toevoeging op of in aansluiting met het bestaande patroon van het Veenkoloniale landschap;
- de mate waarin sprake is van identiteitsverandering van het landschap gezien vanuit de historie/ontwikkeling in de loop van de tijd;
- de balans van een nieuwe structuur en de 'vrije' horizon in het veenkoloniale gebied;
- op groter schaalniveau de invloed van verschillende grotere parken in een gebied en het totaal effect van diverse opstellingspatronen, afstanden onderling en hoofdrichting van de verschillende parken (maak dit ook zichtbaar d.m.v. visualisaties).

Ga na of het bovenstaande in het kader van de locatieafweging aanleiding geeft tot een andere begrenzing van het plangebied.⁷

---

⁶ Volgens de gemeenten zijn er andere locaties beschikbaar die minder hinder voor omwonenden veroorzaken dan de locatie langs de N33.

⁷ Een aanpassing van het plangebied kan mogelijk leiden tot betere aansluiting bij landschap en/of infrastructuur (bijvoorbeeld een uitbreiding van het plangebied ten zuiden van de A7, of in zuidoostelijke richting langs het A.G. Wildervanckkanaal).

2.3 Beleidskader en te nemen besluiten

Paragraaf 2.2 van de notitie R&D geeft een goed overzicht van de beleidskaders en wet- en regelgeving. Neem dit over in het MER en geef aan welke randvoorwaarden hieruit naar voren komen en of het voornemen hieraan kan voldoen.

De m.e.r.-procedure wordt doorlopen voor het rijksinpassingsplan. Daarnaast zullen andere besluiten genomen worden voor de realisatie van het voornemen. Geef aan welke besluiten dit zijn, wie daarvoor het bevoegde gezag is en wat globaal de tijdsplanning is.

3. Voorgenomen activiteit en inrichtingsvarianten

3.1 Algemeen

In het MER dient de voorgenomen activiteit beschreven te worden, alsmede de daarvoor redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven. Het MER moet naast een onderbouwde locatiekeuze (zie §2.2 van dit advies) ook een gemotiveerde keuze voor een van de inrichtingsvarianten mogelijk maken. De inrichtingsvarianten dienen navolgbaar, vergelijkbaar en op voldoende detailniveau te worden uitgewerkt voor een onderbouwing van de voorkeursvariant.

De inrichtingsvarianten die worden onderzocht, worden vergeleken met de referentiesituatie én met elkaar. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve (milieu)effecten van de varianten verschillen en in welke mate ze aan de geformuleerde doelstellingen voldoen.

De Commissie is in dit advies over de inrichtingsvarianten uitgegaan van het plangebied zoals beschreven in de notitie R&D.

3.2 Inrichtingsvarianten

Goed onderbouwde visies en ontwerpprincipes kunnen een rol spelen bij de ontwikkeling van inrichtingsvarianten en bij de beoordeling daarvan, en daarmee bij de motivering voor een voorkeursvariant. Hiermee kan ook worden uitgelegd aan omwonenden waarom bepaalde keuzes gemaakt zijn. De Commissie adviseert naast de regionale ruimtelijke visie voor het veenkoloniale landschap (zie §2.2 van dit advies) ook ontwerpprincipes voor de kwaliteit van de leefomgeving te formuleren.

Om inzicht in de inrichtingsmogelijkheden van het gebied en (bandbreedte) van de effecten daarvan te krijgen, adviseert de Commissie vanuit bovengenoemde visie en doelstellingen wezenlijk verschillende inrichtingsvarianten te ontwikkelen waaronder:

- een maximale en minimale variant (zowel aantal windturbines als turbines van verschillend vermogen, en daarmee het totaal vermogen);

- een optimale (en herkenbare⁸) opstellingsvorm⁹, uitgaande van:
  - het minimaliseren van hinder voor omwonenden;¹⁰
  - het landschap, rekening houdend met de kernkwaliteiten van het gebied.

Houd bij de ontwikkeling van de inrichtingsvarianten ook rekening met nieuwe ontwikkelingen binnen of in de nabijheid van het plangebied en de impact van het windpark op deze ontwikkelingen.¹¹

Het plangebied wordt gekenmerkt door een bedrijventerrein in ontwikkeling. Dit kan een lange termijnontwikkeling zijn. Beschouw in dit verband de mogelijkheden voor dubbel ruimtegebruik en/of een tijdelijke invulling binnen de locaties, die wachten op een definitieve invulling op de lange termijn.

3.3 Referentie

Beschrijf de bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de te verwachten milieutoestand als gevolg van de autonome ontwikkeling, als referentie voor de te verwachten milieueffecten. Daarbij wordt onder de 'autonome ontwikkeling' verstaan: de toekomstige ontwikkeling van het milieu, zonder dat de voorgenomen activiteit of één van de alternatieven wordt gerealiseerd. Ga bij deze beschrijving uit van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van nieuwe activiteiten waarover reeds is besloten.

Er zijn verschillende ontwikkelingen voor windenergie gaande in het gebied. De Commissie adviseert om naast de referentiesituatie ook, bij wijze van een gevoeligheidsanalyse, een scenario uit te werken waarin deze initiatieven zijn meebeschoofd.¹²

---

⁸ Het onderbreken van een lijnopstelling (bijvoorbeeld door de aanwezigheid van woningen) kan leiden tot verschillende kleinere opstellingen, en daarmee een onsamenhangend beeld vormen.

⁹ Zoals (gebogen) lijnopstelling, compacte clusters, meerdere solitaire clusters, regelmatig of juist onregelmatig grid etc.

¹⁰ Het gaat hier zowel om geluidhinder als hinder door bijvoorbeeld slagschaduw.

¹¹ Zoals de recreatieve ontwikkeling bij Zuidbroek, het nieuwe klaverblad bij A7/N33, ontwikkeling van het bedrijventerrein A7/N33 en de verdubbeling van de N33.

¹² Het gaat hier in ieder geval om de windparken De Drentse Monden en Oostermoer.

4. Bestaande milieusituatie en milieugevolgen

4.1 Algemeen

Het MER moet de milieugevolgen van de alternatieven en inrichtingsvarianten in beeld brengen. Het detailniveau van de effectbeschrijving dient aan te sluiten bij het te nemen besluit. Globaal voor de locatiekeuze en meer in detail voor de inrichtingsvarianten. De notitie R&D geeft hiervoor een goede aanzet. Voor de milieuaspecten die niet in dit hoofdstuk worden genoemd kan worden volstaan met de uitwerking zoals in de notitie R&D is beschreven.

Ga ook in op de effecten van de bij het windpark behorende infrastructuur¹³ en de effecten tijdens de aanlegfase van het windpark.

De Commissie adviseert de effecten in absolute zin en per eenheid van opgewekte energie (kWh) inzichtelijk te maken. Deze effecten moeten in een overzichtstabel worden gepresenteerd en als basis dienen voor de alternatievenvergelijking. Dit is van belang omdat de alternatieven niet dezelfde milieueffecten en energieopbrengst zullen hebben.

4.2 Energieopbrengst

Beschrijf in het MER hoe de verschillende opstellingen scoren op energieopbrengst en wat de totale te verwachten energieopbrengst is van de inrichtingsvarianten.¹⁴

Beschouw daarbij diverse turbinevermogens (bijv. tussen 3 – 7,5 MW) en relevante ashoogtes apart.

Houd ook rekening met de afname van energieopbrengst als gevolg van mitigerende maatregelen waarbij het vermogen van de turbines beperkt wordt, bijvoorbeeld om hinder door slagschaduw en geluid terug te dringen.

4.3 Landschap

Breng de landschappelijke gevolgen van de inrichtingsalternatieven, zoals voorgesteld in de notitie R&D, in beeld in het MER. Besteed daarbij ook aandacht aan onderstaande punten. Beschrijf in het MER de nieuwe 'kwaliteiten' los van effecten op bestaande waarden.¹⁵

Visualisaties

De nieuwe generatie windturbines hebben een dusdanige maat dat zij ver uitstijgen boven de hoogste elementen in het landschap. Maak daarom:

---

¹³ Zoals genoemd op pagina 14 van notitie R&D.

¹⁴ Omdat windaanbod hierbij een cruciale factor is adviseert de Commissie ook rekening te houden met de locatiespecifieke omstandigheden en niet alleen uit te gaan van het protocol Monitoring Duurzame Energie (MDE).

¹⁵ Het optellen van effecten op bestaande waarden (bijvoorbeeld openheid) en het effect van de nieuwe kwaliteit, kan ten onrechte de indruk wekken dat er geen of een klein effect is.

- een kwantitatieve visualisatie door middel van een zichtbaarheidsanalyse;¹⁶
- een kwalitatieve visualisatie door middel van fotovisualisaties, gezien vanaf het maai- veldniveau.

Houd daarbij rekening met het zicht vanuit landschappelijk waardevolle gebieden, vanuit de diverse dorpen en bebouwingslinten en betrek het bedrijventerrein bij de visualisaties omdat dit in samenhang tot een andere beleving kan leiden. Maak visualisaties vanuit verschillende standpunten en verschillende afstanden en vanaf de N33 en de A7, gezien vanuit de automobilist (in de lengterichting). Formuleer bij elke visualisatie/standpunt de beleving daarvan.

Interferentie

Onderzoek binnen de verschillende inrichtingsalternatieven of er sprake is van interferentie met andere windparken in de omgeving of andere hoge elementen (zoals hoogspanningsleiding). Indien het turbinepark bestaat uit meerdere evenwijdige lijnen, kan er ook sprake zijn van interferentie tussen de lijnopstellingen onderling.

4.4 Leefomgeving

De leefomgeving kan van invloed zijn op de gezondheid van bewoners van een gebied. Bekend is dat windturbines ook bij relatief lage geluidsniveaus (ook onder de wettelijke normen) hinder kunnen veroorzaken. Omdat hinder een onderscheidend aspect kan zijn bij de beoordeling van de inrichtingsvarianten adviseert de Commissie in het MER niet alleen te toetsen aan de wettelijke normen voor o.a. geluid en slagschaduw, maar ook aandacht te besteden aan de milieubelasting onder de wettelijke normen en de zorgen over het leefmilieu die uit de zienswijzen spreken.

Naast het daadwerkelijke geluidsniveau bepalen ook andere niet akoestische factoren (waaronder zichtbaarheid van de turbines) of en in welke mate mensen (geluid)hinder¹⁷ ondervinden van windturbines.¹⁸

Presenteer in het MER voor de huidige situatie en de inrichtingsvarianten:

- de geluidscontouren (L_{den} en L_{night}) rondom de windturbines, bijvoorbeeld in 5dB-klassen en –waar relevant– de vergunde geluidscontouren van (industriële) activiteiten en de geluidcontouren van rail- en wegverkeer (A7 en N33);
- de gecumuleerde geluidbelasting op de omgeving t.g.v. industrie, rail- en wegverkeer en de windturbines;^{19, 20}
- de contouren voor slagschaduw (van alle windturbines gezamenlijk);
- de 0,4 microtesla zone van de benodigde hoogspanningsverbinding;

¹⁶ Bijvoorbeeld de viewshed methode.

¹⁷ Naast de daadwerkelijke geluidbelasting zijn ook economisch voordeel en draagvlak/participatie belangrijke niet akoestische factoren die geluidhinder en de beleving van het windpark bepalen. Omdat deze factoren indirect met milieu samenhangen, vraagt de commissie niet om een nadere uitwerking in het MER.

¹⁸ Zie bijvoorbeeld het Briefrapport van G.P. van den Berg en N.M. Kuijeren, 2008, *Windturbines: invloed op de beleving en gezondheid van omwonenden*, 609333002/2008, RIVM, Bilthoven.

¹⁹ Hoewel er geen toetsing van cumulatie van geluid aan wettelijke normen kan plaatsvinden, geeft de literatuur wel indicaties van de geluidkwaliteit bij cumulatieve geluidbelastingen, zoals in het RIVM rapport Milieuaandachtsgebieden in Nederland, rapp.nr. 680300005/2008. Ook de Wet Geluidhinder geeft rekenregels voor de cumulatie van geluid.

²⁰ In de notitie wordt gewezen op het maskerende effect van andere geluidbronnen in relatie tot windturbinegeluid. Er treedt echter ook cumulatie op. Dit kan een verhoging van de (bestaande) hinder tot gevolg hebben.

- de ligging en het aantal woningen en gevoelige bestemmingen in bovengenoemde contouren;
- de mitigerende maatregelen om aan de wettelijk eisen te voldoen en mogelijkheden om de hinder te beperken (ook buiten de wettelijke normen);
- het aantal gehinderden door geluid van de windturbines;²¹
- de zichtbaarheid van de turbines (zie ook §4.3 van dit advies);
- de mogelijke verstoring van de duisternis door verlichting van het windpark.

4.5 Natuur

Windturbineparken kunnen gevolgen hebben voor populaties van vleermuizen en vogels, die in aanvaring kunnen komen met draaiende rotorbladen van turbines. Bij vleermuizen kan, indien ze zich vlak bij draaiende bladen bevinden, ook sterfte optreden door plotselinge drukverschillen. Vogels en vleermuizen zijn strikt beschermd, wat wil zeggen dat plannen en projecten geen afbreuk mogen doen aan de staat van instandhouding van de verschillende soorten. Van vogels (en de meervleermuis) zijn daarnaast leefgebieden beschermd in Natura 2000-gebieden. Geluid en slagschaduw kunnen mogelijk ook leiden tot hinder bij andere soortgroepen maar dat heeft voor zover bekend geen gevolgen voor de 'gezondheid' van populaties.

Gebiedsbescherming

Geef de beschermde natuurgebieden in het studiegebied (rekening houdend met 'externe werking') duidelijk aan op kaart. Houd behalve Natura 2000-gebieden, Beschermde Natuurmonumenten en EHS-gebieden ook rekening met ganzenfoerageergebieden.

Natura 2000-gebieden

In de omgeving van het plangebied bevinden zich geen Natura 2000-gebieden en Beschermde Natuurmonumenten. Gevolgen voor de Natura 2000-gebieden Zuidlaardermeer en Waddenzee vanwege externe werking²² kunnen echter op voorhand niet volledig worden uitgesloten²³. Ga na of deze externe werking aan de orde kan zijn en beoordeel of die gevolgen kan hebben voor de instandhoudingsdoelstellingen van deze gebieden. Als op grond van objectieve gegevens niet kan worden uitgesloten dat het voornemen afzonderlijk dan wel in combinatie met andere plannen of projecten, significante gevolgen kan hebben voor Natura 2000-gebied(en), geldt dat een Passende beoordeling opgesteld moet worden. Neem deze dan herkenbaar op in het MER.

---

²¹ Bijvoorbeeld met behulp van de curves van TNO (Janssen, S.A., H. Vos en A.R. Eisser (2008) Hinder door geluid van windturbines – dosis-effectrelaties op basis van Nederlandse en Zweedse gegevens. Delft, TNO rapport 2008-D-R1051/B).

²² De wijde omgeving van beschermde gebieden kan een ecologische relatie hebben met beschermde waarden binnen deze gebieden, bijvoorbeeld foerageergebied van ganzen waarvan de slaapplek deel uitmaakt van de instandhoudingsdoelstellingen in een Natura 2000-gebied. Aantasting van dat foerageergebied kan dan gevolgen hebben voor deze ganzen, en daarmee voor de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied. Dit wordt aangeduid als 'externe werking'. Bij de EHS hoeft niet aan externe werking getoetst te worden maar eventuele milieueffecten dienen wel in het MER te worden beschreven.

²³ Daarbij kan worden gedacht aan foerageergebieden van ganzen die slapen in het Zuidlaardermeer, of Kleine Mantelmeeuwen van kolonies in het Waddengebied die ver in het binnenland foerageren.

Ecologische hoofdstructuur

Beschrijf voor de EHS-gebied(en) in en rond het plangebied, waaronder Polder Wiede, de daarvoor geldende 'wezenlijke kenmerken en waarden'. Onderzoek welke gevolgen het initiatief op deze actuele en potentiële kenmerken en waarden kan hebben.

Gevolgen voor soorten

- Beschrijf welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten gebruik maken van het plangebied en wat de functie van het gebied is voor deze soorten²⁴.
- Ga in op de activiteiten in de aanlegfase die gevolgen kunnen hebben voor beschermde soorten. Denk daarbij aan licht, geluid, trillingen en aanleg van (tijdelijke) wegen.
- Beschrijf welke vleermuissoorten gebruik maken van het studiegebied en geef aan of zich vaste foerageerroutes in het plangebied bevinden. Beschrijf de gevolgen (inschatting aantal slachtoffers, eventuele gevolgen voor foerageerroutes), rekening houdend met de vlieghoogte per soort.
- Ga in op het te verwachten aantal slachtoffers en barrièrewerking bij trekvogels²⁵ (seizoen trek). Een ordegrrootte inschatting per soortgroep (ganzen, steltlopers etc.) per jaar kan volstaan. Geef van relevante soorten ook aan hoe de extra sterfte zich verhoudt tot de 'natuurlijke sterfte'.
- Beschrijf de broedvogelsoorten die gebruik maken van het plangebied en de vogelsoorten die daar buiten het broedseizoen in belangrijke mate gebruik van maken²⁶. Beschrijf de gevolgen door aanvaringslachtoffers, barrièrewerking en aantasting leefgebied. Houd daarbij rekening met pendelbewegingen tussen slaapplaatsen en foerageergebied.
- Beschrijf de gevolgen voor de staat van instandhouding van de relevante soorten en de mogelijke mitigerende maatregelen.²⁷ Geef aan op grond van welke inhoudelijke argumenten verondersteld mag worden dat een eventueel benodigde ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet wordt verleend.

5. Overige aspecten

5.1 Leemten in milieuinformatie

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten onvoldoende informatie kan worden opgenomen door gebrek aan gegevens. Spits dit toe op milieuaspecten die in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen, zodat de consequenties van het tekort beoordeeld kunnen worden. Geef ook aan of dat wat ontbreekt op korte termijn kan worden ingevuld.

---

²⁴ Bij de inventarisatie van de beschermde soorten kan onder andere gebruik worden gemaakt van gegevens van het Natuurloket: www.natuurloket.nl en protocollen van de Gegevensautoriteit Natuur: www.gegevensautoriteitnatuur.nl.

²⁵ Zie www.trektellen.nl voor eerste oriëntatie.

²⁶ Houd rekening met soorten met een grote actieradius die op enige afstand kunnen broeden en op wiekhoogte vliegen (bijv. kiekendieven). Houd bij weide- en akkervogels rekening met de gangbare verstoringafstanden rondom nestlocaties. Betrek mitigerende maatregelen (bijv akkerrandenbeheer) indien relevant bij de effectbeoordeling.

²⁷ Zie bijvoorbeeld Winkelman et al. 2008. Ecologische en natuurbeschermingsrechtelijke aspecten van windturbines op land. Alterra-rapport 1780, Wageningen en www.vleermuis.net.

5.2 Onzekerheden en evaluatieprogramma

Houd bij de vergelijking van de alternatieven en inrichtingsvarianten en bij de toetsing van de alternatieven en inrichtingsvarianten aan (project-) doelen en wettelijke grenswaarden expliciet rekening met de onzekerheden in effectbepalingen.²⁸ Geef daarvoor in het MER inzicht in:²⁹

- het belang van de onzekerheden in effectbepalingen voor de significantie van verschillen tussen alternatieven en inrichtingsvarianten, en daarmee voor de vergelijking daarvan;
- op welke wijze en wanneer na realisering van het initiatief de daadwerkelijke effecten geëvalueerd worden, en welke maatregelen 'achter de hand' beschikbaar zijn als (project-)doelen en grenswaarden in de praktijk niet gehaald worden.

---

²⁸ Effectbepalingen voor de toekomst zijn inherent onzeker. Het zijn veelal de best mogelijke benaderingen op basis van in de praktijk ontwikkelde en getoetste modellen. De onzekerheden in de uitkomsten van modellen moeten wel worden onderkend. Schijnzekerheden leveren immers ondoelmatige keuzes en maatregelen op. Effecten kunnen in werkelijkheid meevallen, dan zijn te veel maatregelen getroffen. Effecten kunnen tegenvallen, dan zijn te weinig maatregelen genomen.

²⁹ Een factsheet op de website van de Commissie bevat meer informatie over het omgaan met onzekerheden in MER. (http://docs1.eia.nl/mer/diversen/factsheet_19_omgaan_met_onzekerheden_in_mer_webversie.pdf).

BIJLAGE 1: Projectgegevens reikwijdte en detailniveau MER

Initiatiefnemer, bevoegd gezag en besluit:

	Bevoegd gezag	Initiatiefnemer
Rijksinpassingsplan	Minister Economische zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I, coördinerend BG) en de Minister van Infrastructuur en Milieu (IenM)	Ministerie EL&I en ministerie IenM
Omgevingsvergunning	Burgemeester en wethouders van de gemeente Menterwolde en/of Burgemeester en wethouders van de gemeente Veendam	KDE Energy B.V. en Blaaswind B.V.

Categorie Besluit m.e.r.:

plan-m.e.r. vanwege kaderstelling voor categorie D22.2, mogelijk vanwege passende beoordeling

Activiteit: oprichten van een windpark met een totaal vermogen van 120 MW in het veenkoloniaal gebied langs de N33 in de gemeenten Menterwolde en Veendam (provincie Groningen)

Bijzonderheden: de rijkscoördinatieregeling is van toepassing op het voornemen

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in de Staatscourant van: 13 oktober 2011

ter inzage legging van de informatie over het voornemen: 14 oktober tot en met 24 november 2011

adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 14 september 2011

advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 22 december 2011

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. De werkgroepsamenstelling bij dit project is als volgt:
dr. ir. G. Blom (voorzitter)

ir. P. van der Boom

ing. C. Slijpen

ir. M.L. Verspui

ing. R.L. Vogel

drs. F.H. van der Wind (werkgroepsecretaris)

Werkwijze Commissie bij advies reikwijdte en detailniveau:

In dit advies geeft de Commissie aan welke onderwerpen naar haar mening behandeld dienen te worden in het MER en met welke diepgang. De Commissie neemt hierbij de hierna genoemde informatie die van het bevoegde gezag is ontvangen, als uitgangspunt.

Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de Commissie een locatiebezoek afgelegd. Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advisering/kennisgenomen van:

- Concept notitie reikwijdte en detailniveau Windpark N33, definitief 21 september 2011, projectnummer 709016.
- Beeldkwaliteitplannen bedrijvenlocaties A7/N33 Oostboog Bedrijvenlocaties gemeenten Menterwolde en Veendam, vastgesteld september 2011.
- Beeldkwaliteitvisie bedrijvenlocaties A7/N33 Oostboog Bedrijvenlocaties gemeenten Menterwolde en Veendam, vastgesteld september 2011.
- Landschapspark De Randvenen Veenkoloniaal vakwerk, Deel A., 9 september 2009.
- Landschapspark De Randvenen Veenkoloniaal vakwerk, Deel B., 9 september 2009.
- Landschapspark De Randvenen Veenkoloniaal vakwerk, Deel C, 9 september 2009.
- Beeldkwaliteitplannen bedrijvenlocaties A7/N33 Oostboog en Bedrijvenlocaties gemeenten Menterwolde en Veendam, vastgesteld september 2007.
- Beeldkwaliteitvisie bedrijvenlocaties A7/N33 Oostboog en Bedrijvenlocaties gemeenten Menterwolde en Veendam, vastgesteld september 2007.

De Commissie heeft kennis genomen van 78 unieke reacties (waaronder 8 adviezen), die zij tot en met 6 december 2011 van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Zij heeft deze, voor zover relevant voor m.e.r., in haar advies verwerkt.

Advies over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport Windpark N33 Veendam/Menterwolde, provincie Groningen

ISBN: 978-90-421-3399-0

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

w www.commissiemer.nl

